

Каленська В.П.

*кандидат економічних наук,
кафедри математичного аналізу,
бізнес-аналізу та статистики*

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0003-0995-1489>*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ

JEL Classification: C10
SECTION “ECONOMICS”: Економіка

Анотація. У статті надана чітка характеристика ролі статистичних даних для розвитку держави. В умовах економічного розвитку, суспільство володіє статистичною інформацією як сукупністю числових даних про масові суспільно економічні явища та процеси. Це дає змогу будувати прогнози розвитку соціально – економічних явищ, бачити закономірності в масиві чисел, виділяти стійкі зв'язки між окремими показниками, визначати основні дії при ухваленні рішень. Також проаналізовано актуальні виклики для реформування системи національної статистики. Українську статистичну систему необхідно реформувати, щоб задовольнити потреби користувачів і зменшити навантаження на респондентів. Сьогодні актуальною є Програма розвитку державної статистики до 2023 р., розроблена відповідно до вимог статті 15 Закону України «Про державну статистику». Ця Програма визначає стратегічні напрями та перспективні завдання, спрямовані на забезпечення постійного підвищення якості статистичної інформації.

Ключові слова: статистика, моніторинг, інформаційно-обчислювальна система, респондент, інформаційна безпека.

Annotation. The article provides a clear description of the role of statistical data in the development of the state. In the conditions of economic development, society possesses statistical information as a set of numerical data on mass socio-economic phenomena and processes. This makes it possible to build forecasts of the development of socio-economic phenomena, to see regularities in the array of numbers, to distinguish stable connections between individual indicators, and to determine the main actions when making decisions. It is indicated that the main priorities of the statistical service are the full and timely provision of the needs of all users, including state authorities, with reliable and objective statistical information. Current challenges for reforming the system of national statistics are also analyzed. It is noted that any reform should strengthen the ability of state statistics to perform the functions assigned to it and provide information to the expert community for qualitative assessment of socio-economic processes. The Ukrainian statistical system needs to be reformed to meet the needs of users and reduce the burden on respondents. Currently, the Program for the Development of State Statistics until 2023, developed in accordance with the requirements of Article 15 of the Law of Ukraine "On State Statistics", is relevant today. This Program defines strategic directions and prospective tasks aimed at ensuring the constant improvement of the quality of statistical information. Attention was drawn to the fact that reforming the system of state statistics in accordance with EU regulations and international standards is an extremely important and urgent task. The ways of development of national statistics are primarily the modernization of state statistics, which involves such basic tasks as the implementation of international standards;

transition to a forecast-oriented system of creating statistical information and using the latest information technologies. There is a need for significant changes regarding the creation of statistical information, its methodological support and organization.

Keywords: statistics, monitoring, information and computing system, respondent, information security, EU standards, sustainable development.

Вступ

Динамічний розвиток сучасної економіки зумовлює ретельне вивчення кожної сфери. У системі економічних та математичних наук однією з фундаментальних є статистика. Знання статистики стає дедалі важливішим. Як свідчить практика, без знання статистики неможливо бути висококваліфікованим спеціалістом. За допомогою статистичних відомостей користувач отримує конкретну інформацію й може надати об'єктивну оцінку стану економіки та соціальної сфери. Сучасні потреби системи управління вимагають оптимізації та реформування національної статистики, що не може залишатися поза увагою експертів. Одним з основних завдань розвитку державної статистики України є приведення практики організації статистичного спостереження у відповідність до міжнародних стандартів, тому для науковців та фахівців важливим є дослідження проблемних питань теорії та практики статистики, які вкрай необхідні для функціонування нашої держави та європейської інтеграції.

Актуальні проблеми розвитку державної статистики розглядали такі дослідники як: В. М. Жук, Ю. С. Мельничук, Б. В. Бездушна, В. А. Омеляненко, О. О. Васечко, М. М. Шестерняк, О. Г. Осауленко та багато інших.

Мета статті - проаналізувати актуальні проблеми розвитку державної статистики в Україні.

Цілі статті:

- охарактеризувати роль статистичних даних для держави;
- проаналізувати актуальні виклики для реформування системи національної статистики.

Результати

Одними з фундаментальних інформаційних ресурсів суспільства є статистичні відомості. Лише представлені у формі кількісних статистичних показників масові явища соціально-економічного життя стають точно визначеними, тобто статистично вираженими. Це дає змогу дізнатися реальну інформацію про їхній якісний зміст у конкретних умовах місця й часу. В сучасний період ефективність управління державою залежить від якості та кількості інформації, що характеризує стан і розвиток економіки країни та пов'язаних з нею соціальних процесів. Саме статистичні дані дають чітку й об'єктивну картину стану економіки та соціальної сфери, задовольняють потреби системи управління та інших соціально-економічних суб'єктів в якісній, повній, різноманітній та своєчасній інформації, зрештою, визначають місце та роль держави в міжнародних економічних відносинах [4, с. 111].

Отже, головними кроками проголошеної наприкінці 2015 року реформи статистики визначено:

- скорочення чисельності штату Державної служби статистики України, в першу чергу – її регіональних підрозділів;
- зменшення кількості обов'язкових статистичних звітів, які подають українські підприємства;
- передача на адміністрування державним органам 50 відсотків усіх статистичних звітів.

Підтримуючи в цілому ідею удосконалення системи статистичної інформації, слід відзначити, що будь-яке реформування повинно посилити спроможність державної статистики виконувати покладені на неї функції та забезпечувати інформацією експертну спільноту для якісної оцінки соціально-економічних процесів. Існуючі на сьогодні ініціативи щодо скорочення штату, зменшення

кількості форм статистичних спостережень мають ряд недоліків, що потребують усунення та доопрацювання [1, с. 27].

Згідно з даними Державної служби статистики України у 2018 р. проведено 104 державних статистичних спостереження, за результатами яких органи державної статистики підготували 530 статистичних збірників, 5 412 статистичних бюлетенів, 1 115 доповідей, 7 527 експрес-випусків та іншу статистичну інформацію щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах. При цьому органи державної статистики діють за національними принципами діяльності, гармонізованими з Кодексом діяльності європейської статистики.

Запропонована реформа та нововведення отримали як схвалення, так і критичну оцінку ініціатив та викликали жваві дискусії в наукових та експертних колах. Водночас комплексне реформування національної системи органів державної статистики та її адаптація до статистичних стандартів ЄС є головними завданнями розвитку статистики в Україні [3, с. 154–155].

Українську статистичну систему необхідно реформувати, щоб задовольнити потреби користувачів і зменшити навантаження на респондентів. Науковці та дослідники досі не мають доступу до більшості мікроданих, і підприємства повинні подавати звіти до Держстату з інформацією, яка часто вже доступна в інших державних установах. Водночас професійна незалежність Держстату, передбачена відповідним законом, часто існує лише на папері.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає, що Україна має гармонізувати свою статистичну систему з європейською «на основі основоположних принципів ООН щодо офіційної статистики, враховуючи *acquis* (принципи) ЄС у сфері статистики». Це означає, що українське законодавство про статистику має базуватися на Загальному законі ООН про офіційну статистику, Регламенті ЄС №223 / 2009 та Регламенті ЄС №557 / 2013.

Чинний Закон визначає державну статистику як централізовану систему збору, обробки та статистичної інформації. Фактично статистика ототожнюється з роботою Держстату як установи.

Натомість Загальний закон ООН визначає офіційну статистику як статистику, яка описує економічні, соціальні та інші явища. Необхідно наблизити визначення в українському законодавстві до міжнародного, щоб у майбутньому працівники Держстату та користувачі української статистики говорили з іноземними колегами «одною мовою» [5].

Сьогодні актуальною є Програма розвитку державної статистики до 2023 р., розроблена відповідно до вимог статті 15 Закону України «Про державну статистику». Ця Програма визначає стратегічні напрями та перспективні завдання, спрямовані на забезпечення постійного підвищення якості статистичної інформації, містить очікувані результати їх реалізації, є шостою довгостроковою програмою з часу набуття Україною незалежності. Щоби забезпечити довіру до офіційної статистики України, потрібно на належному рівні надавати широкому колу користувачів актуальну, достовірну, об'єктивну, якісну та оперативну інформацію про стан економіки та соціальної сфери.

Також необхідно мати розвинену інформаційно-обчислювальну систему, використовувати не тільки відомі у світі та добре відпрацьовані комп'ютерні системи («SAS», «SPSS», «Statistica», «Statgraphics (STSC)» тощо) та веб-інструменти («Many Eyes», «Visualizing.org», «ChartsBin», «Google Chart Tools» тощо), але й новітні технічні та програмні засоби, сучасні інформаційні й комунікаційні технології та методи оброблення, що дасть змогу підвищити ефективність та якість автоматизованого оброблення статистичної інформації [3, с. 155].

Також одним із важливих викликів для реформування системи офіційної статистики є досягнення Цілей сталого розвитку, викладених у Порядку денному до 2030 року на державному та місцевому рівнях, для досягнення сталого та інклюзивного економічного зростання, зменшення нерівності, соціального розвитку, захисту довкілля та викорінення бідності.

Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку в Україні регулюється розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 686-р, яким визначено роль Держстату та затверджено показники для збору даних.

Для того, щоб користувач міг легко знаходити офіційну статистику та порівнювати інформацію з різних джерел, національна статистична система має працювати злагоджено. Загальний закон ООН передбачає створення правових умов для такої координації.

Зокрема, всі виробники офіційної статистики повинні координувати свою діяльність, збирати та обробляти дані таким чином, щоб їх можна було порівнювати між собою. Статистичні підрозділи виробників офіційної статистики повинні мати професійну самостійність – так само, як і Держстат [5].

Ключовою вимогою до сучасного статистичного виробництва є забезпечення такого рівня його організації, яке б дозволяло отримувати суспільно корисну інформацію, що відповідає стандартам якості статистичної інформації, узгодженим із загальними принципами національної інформаційної безпеки.

Поняття «якість статистичної інформації» належить до найширших концептуальних меж національної інформаційної безпеки. Воно охоплює усі етапи виробничого статистичного процесу і розповсюдження готової інформації. Дотримання загально визнаних параметрів якості створює організаційні, технічні та методологічні передумови статистичної інформаційної безпеки для усіх учасників цього процесу: респондентів, статистичних служб та інших структурних елементів статистичної системи, а також для користувачів.

Одним із принципів інформаційної безпеки СІА є надання всім користувачам рівного доступу до статистичної інформації. Законодавче забезпечення права на доступ до статистичної інформації – одна з найважливіших гарантій функціонування будь-якого демократичного суспільства. З урахуванням існуючого міжнародного та європейського досвіду, в багатьох розвинених країнах на національному рівні прийняте відповідне законодавство, що закріплює право громадян на вільний доступ до статистичної інформації, за винятком інформації, доступ до якої обмежений згідно з законом [2, с. 33].

Державна служба статистики України запроваджує роботу нового сервісу для електронного звітування, а саме безкоштовне програмне забезпечення «Кабінет респондента», доступ до якого відкрито з 1 лютого 2019 р. Це дає змогу респондентам в онлайн-режимі звітувати за формами державної статистичної звітності. Користувачам для реєстрації та роботи в цьому сервісі необхідно мати електронний підпис із двома сертифікатами, а саме для підписання та шифрування [3, с. 155].

Висновки

Стратегія розвитку державної статистики України обумовлює необхідність продовження реформ у статистичній системі, підвищення якості оцінювання розвитку економіки та соціальної сфери, повного задоволення інформаційних потреб суспільства, реалізації євроінтеграційного розвитку. Реформування системи державної статистики відповідно до нормативних документів ЄС та міжнародних стандартів є надзвичайно важливим та актуальним завданням.

В сучасних умовах господарювання розвиток національної статистики характеризується її докорінною перебудовою та поступовим впровадженням європейських стандартів. Шляхами розвитку національної статистики передусім є модернізація державної статистики, що передбачає такі основні завдання, як імплементація міжнародних стандартів; перехід до процесно-орієнтованої системи створення статистичної інформації та використання новітніх інформаційних технологій.

Існує потреба у суттєвих змінах щодо створення статистичної інформації, її методологічного забезпечення та організації. Це пов'язане насамперед із тим, що Україна підписала Угоду про асоціацію, якою зобов'язалася привести державну статистику до вимог та стандартів ЄС

Список використаних джерел

1. Жук В. М., Мельничук, Ю. С., Бездушна Б. В. Проблеми реформування державної статистики України. *Облік і фінанси*. 2016. № 4. С. 25–33.

2. Осауленко О. Г. Проблема інформаційної безпеки в офіційній статистиці. *Статистика України*. 2017. № 3. С. 28–36.
3. Шестерняк М. М. Статистика в Україні: основні етапи розвитку, стан, тенденції та перспективи. *Науково-виробничий журнал «БІЗНЕС-НАВІГАТОР», ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»*. Вип. 4. 2019. С. 150–157.
4. Шестерняк М. М. Сучасні тенденції розвитку національної статистики. *Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн: матер. міжн. наук. – практ. конференції*, Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 111–115.
5. Kupina E. Statistical Information in Ukraine: Outdated Law, New Challenges: веб-сайт. URL: [https://voxukraine.org/en/statistical-information-in-ukraine-outdated-law-new-challenges/\(20.08.2022\)](https://voxukraine.org/en/statistical-information-in-ukraine-outdated-law-new-challenges/(20.08.2022)).